בס"ד

פרשת וישלח – עונג מטרה או תוצאה....

תמיהה על פעולת יעקב בשכם

1. **בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק יז**

(יז) וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכֹּתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכֹּת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת: ס

2. **רש"י בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק יז**

(יז) ויבן לו בית - שהה שם שמונה עשר חדש, קיץ וחורף וקיץ. סכות קיץ, בית חורף, סכות קיץ:

3. **בראשית (פרשת וישלח) פרק לג פסוק יח - כ**

(יח) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּבֹאוֹ מִפַּדַּן אֲרָם וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר: (יט) וַיִּקֶן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אָהֳלוֹ מִיַּד בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה: (כ) וַיַּצֵּב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵ-ל אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל: ס

4. **תלמוד בבלי מסכת שבת דף לג עמוד ב**

ויחן את פני העיר אמר רב: מטבע תיקן להם, ושמואל אמר: שווקים תיקן להם, ורבי יוחנן אמר: מרחצאות תיקן להם.

5. **בראשית (פרשת וישלח) פרק לה פסוק א - ו**

(א) וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵית אֵל וְשֶׁב שָׁם וַעֲשֵׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לָאֵ-ל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבָרְחֲךָ מִפְּנֵי עֵשָׂו אָחִיךָ: ...

6. **תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יז עמוד א**

אלא, משום דאשתהי באורחא תרתין שנין. דתניא: יצא מארם נהרים ובא לו לסכות, ועשה שם שמונה עשר חודש, שנאמר ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות. ובבית אל עשה ששה חדשים והקריב זבחים.

תמיהה מהתנהלות יעקב ובניו מול אנשי שכם וחמור

7. **בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק א - ב**

וַתֵּצֵא דִינָה בַּת לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לִרְאוֹת בִּבְנוֹת הָאָרֶץ: (ב) וַיַּרְא אֹתָהּ שְׁכֶם בֶּן חֲמוֹר **הַחִוִּי** נְשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ וַיְעַנֶּהָ:

8. **בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג - טו**

(יג) וַיַּעֲנוּ בְנֵי יַעֲקֹב אֶת שְׁכֶם וְאֶת חֲמוֹר אָבִיו בְּמִרְמָה וַיְדַבֵּרוּ אֲשֶׁר טִמֵּא אֶת דִּינָה אֲחֹתָם: (יד) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לֹא נוּכַל לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לָתֵת אֶת אֲחֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ: (טו) אַךְ בְּזֹאת נֵאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כָמֹנוּ לְהִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר:

9. **אור החיים בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק יג**

ויאמרו לא נוכל פי' הם חפצים ורצונם לתתה לו אלא שאינם יכולין לתתה לצד אשר לו ערלה ולא אמרו אשר הוא ערל כי לטענה זו יספיק בהמולו הוא את בשר ערלתו, לזה אמרו אשר לו ערלה פי' אשר לו היתר ערלה כי מה בכך אם ימול הוא ובנים אשר יולדו לו מדינה יהיו ערלים כיון שאין להם דין מילה. ועוד נתנו טעם בדבריהם שהעיקר הוא כדי שיתחתנו עמהם ויהיו נושאים נשים אלו מאלו והיו לעם אחד וזה לא יהיה אלא אם ימולו כולם

10. **רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יב הלכה כב**

מי שנתגייר **משבעה עממין** אינן אסורין מן התורה לבוא בקהל, והדבר ידוע שלא נתגיירו מהן אלא הגבעונים ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורים לבא בקהל אחד זכרים ואחד נקבות....

11. **בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת וישב פרשה פד**

ויקומו כל בניו וכל בנותיו וגו' ר' יהודה א' לאחיותיהם נשאו השבטים הה"ד ויקומו כל בניו וכל בנתיו וגו', ר' נחמיה א' כנעניות היו...

12. **בראשית (פרשת ויחי) פרק נ פסוק יג**

וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָנָיו אַרְצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּמְעָרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת הַשָּׂדֶה לַאֲחֻזַּת קֶבֶר מֵאֵת עֶפְרֹן הַחִתִּי עַל פְּנֵי מַמְרֵא:

רש"י

(יג) וישאו אתו בניו - ולא בני בניו, שכך צום אל ישאו מטתי, לא איש מצרי, ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען, אלא אתם,

השקפה ישרה לעומת השקפה מעוותת

13. **עין איה שבת**

'ויחן את פני העיר אמר רב: מטבע תיקן להם, ושמואל אמר: שווקים תיקן להם, ורבי יוחנן אמר: מרחצאות תיקן להם'. הגברת המוסר הטוב, המתאים אל הצדק העליון, והגברת כח החברה הקיבוצית, הוא ע"י התמדת היחש שימצא בין אדם לחבירו**, שיהיה כל אחד מרגיש איך שע"י מה שחבירו נמצא בעולם, וגם יש לו צרכים שלפי ההשקפה החיצונה הוא דוחק את גבולו וממעט את צרכיו הוא.** באמת אין זאת אלא השקפה של טעות, שמזה נולדת השנאה והתחרות וצרות עין בין אדם לחבירו ובין מדינה לחבירתה. **אבל המבט הפנימי מורה אותנו שכל מה שיתרבו בני אדם, יותר יוכלו להועיל איש לאחיו ע"י התחלפות הכחות**, שיוכל כל אחד להשתמש וליהנות במה שחבירו מוציא אל הפועל. **וכל מה שתהיה הכרה זו יותר גלויה ובולטת, יותר יתרחב כח האהבה ואחוות החברה האנושית, שממנה תוצאות לכל הטוב היותר נשגב שראוי להיות שורר בעולם.**

14. **מכתב מאליהו חלק א עמוד 32**

כאשר ברא אלקים את האדם, עשהו לנותן ונוטל. כח הנתינה הוא כח עליון ממדות יוצר הכל ברוך הוא, שהוא מרחם ומטיב ונותן, מבלי קבל דבר בתמורה , וככה עשה את האדם, ככתוב: "בצלם אלקים עשה את האדם", כי יוכל לרחם ולהיטיב וליתן. אבל כח הנטילה, הוא אשר יתאוה האדם למשוך אליו את כל הבא בתחומו, כח זה הוא אשר יקראוהו בני האדם "אהבת עצמו", והוא שורש כל הרעות.

15. **משל הכף**

אדם אחד דיבר עם אלוקים על גן עדן וגיהנום. אלוקים אמר לאדם: "בוא, אני אראה לך את הגיהנום". הם נכנסו לחדר בו ישבה חבורת אנשים סביב קדירת תבשיל ענקית. כולם היו מורעבים, נואשים, על סף מוות מרעב. כל אחד החזיק כף שהגיעה לקדירה, אך ידית הכף הייתה כה ארוכה יותר מזרועם, שלא ניתן היה להשתמש בה כדי להגיש את התבשיל לפה. הסבל היה נורא.
"בוא עכשיו אראה לך את גן עדן", אמר אלוקים. הם נכנסו לחדר נוסף, והאדם רואה שזה העתק של החדר הראשון – קדירת התבשיל, חבורת האנשים, אותן כפות ארוכות ידית. אבל שם כולם היו מאושרים ושבעים. "אני לא מבין" אמר האדם, "למה כאן הם מאושרים ובחדר השני כולם אומללים, כשהכול אותו דבר?", אלוקים חייך. "אה, זה פשוט," הוא אמר. "בגן העדן הם למדו להאכיל אחד את השני..."

שכם וחמור – פועלים מכח הנטילה

16. בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק ח - ט

(ח) וַיְדַבֵּר חֲמוֹר אִתָּם לֵאמֹר שְׁכֶם בְּנִי **חָשְׁקָה נַפְשׁוֹ** בְּבִתְּכֶם תְּנוּ נָא אֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: (ט) וְהִתְחַתְּנוּ אֹתָנוּ בְּנֹתֵיכֶם **תִּתְּנוּ** לָּנוּ וְאֶת בְּנֹתֵינוּ **תִּקְחוּ** לָכֶם:

17. בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק כ - כא

(כ) וַיָּבֹא חֲמוֹר וּשְׁכֶם בְּנוֹ אֶל שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל אַנְשֵׁי עִירָם לֵאמֹר: (כא) הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלֵמִים הֵם אִתָּנוּ וְיֵשְׁבוּ בָאָרֶץ וְיִסְחֲרוּ אֹתָהּ וְהָאָרֶץ הִנֵּה רַחֲבַת יָדַיִם לִפְנֵיהֶם אֶת בְּנֹתָם **נִקַּח** לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת בְּנֹתֵינוּ **נִתֵּן** לָהֶם:

18. רש"י בראשית (פרשת וישלח) פרק לד פסוק טז

אתה מוצא בתנאי שאמר חמור ליעקב ובתשובת בני יעקב לחמור שתלו החשיבות בבני יעקב, ליקח בנות שכם את שיבחרו להם ובנותיהם יתנו להם לפי דעתם, דכתיב ונתנו את בנותינו, לפי דעתינו, ואת בנותיכם נקח לנו, ככל אשר נחפוץ. וכשדברו חמור ושכם בנו אל יושבי עירם הפכו הדברים (פסוק כא) את בנותם נקח לנו לנשים ואת בנותינו נתן להם, כדי לרצותם שיאותו להמול:

19. קהלת פרק ה פסוק ט

אֹהֵב כֶּסֶף לֹא יִשְׂבַּע כֶּסֶף וּמִי אֹהֵב בָּהָמוֹן לֹא תְבוּאָה גַּם זֶה הָבֶל:

רש"י

(ט) אוהב כסף לא ישבע כסף - אוהב מצות לא ישבע מהם:

20. קהלת רבה (וילנא) פרשה א

אמר ר' יודן בשם ר' איבו אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו בידו אלא אן אית ליה מאה בעי למעבד יתהון תרתין מאוון,

21. מהרם שי"ף חולין דרושים נחמדים יד.

מקשים עולם יש לו מנה מבקש מאתים אם כן יש לו חצי ואפשר לפרש מנה השנית עודף בכפל ממנה הראשון רוצה לומר דמנה השנית חשובה אצלו יותר בכפל ממנה הראשון.

גר צדק – פועל מכח נתינה

22. רות פרק א פסוק טז - יח

(טז) וַתֹּאמֶר רוּת אַל תִּפְגְּעִי בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹקַיִךְ אֱלֹקָי: (יז) בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינָךְ: (יח) וַתֵּרֶא כִּי מִתְאַמֶּצֶת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ:

23. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יג הלכה טו

לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו, שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק, ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם.

יוסף הצדיק – הדרך הנכונה להגשמה עצמית....

24. בראשית (פרשת וישב) פרק לט פסוק ז - ח

(ז) וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֵשֶׁת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שִׁכְבָה עִמִּי: (ח) וַיְמָאֵן וַיֹּאמֶר אֶל אֵשֶׁת אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא יָדַע אִתִּי מַה בַּבַּיִת וְכֹל אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ נָתַן בְּיָדִי: .... (כב) וַיִּתֵּן שַׂר בֵּית הַסֹּהַר בְּיַד יוֹסֵף אֵת כָּל הָאֲסִירִם אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת כָּל אֲשֶׁר עֹשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה: (כג) אֵין שַׂר בֵּית הַסֹּהַר רֹאֶה אֶת כָּל מְאוּמָה בְּיָדוֹ בַּאֲשֶׁר ה' אִתּוֹ וַאֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מַצְלִיחַ:

25. בראשית (פרשת וישב) פרק מ פסוק ג - ד

(ג) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שַׂר הַטַּבָּחִים אֶל בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם: (ד) וַיִּפְקֹד שַׂר הַטַּבָּחִים אֶת יוֹסֵף אִתָּם וַיְשָׁרֶת אֹתָם וַיִּהְיוּ יָמִים בְּמִשְׁמָר:

העמק דבר

מעצמו שרת אותם....

26. בראשית (פרשת מקץ) פרק מא פסוק יד

(יד) וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֻהוּ מִן הַבּוֹר וַיְגַלַּח וַיְחַלֵּף שִׂמְלֹתָיו וַיָּבֹא אֶל פַּרְעֹה:

עונג כמטרה = נטילה, עונג כתוצאה = נתינה

27. (ויקטור פראנקל, השאיפה למשמעות, עמ' 44-43)

בדרך כלל העונג אינו משמש כלל כתכלית המאמצים האנושיים, אלא הוא תולדה שלהם , וכך עליו להישאר; וביתר פירוט, עליו להיות תוצאת לוואי של מטרה שהוגשמה. הגשמת המטרה יש בה סיבה לאושר. במילים אחרות, אם יש סיבה לאושר, האושר נובע מאליו, ובאורח ספונטני. ולכן, אין האדם צריך לרדוף אחר האושר, ומשעה שיש לו סיבה לאושר אינו צריך לחשוש עוד. יתרה מזאת, אי אפשר לרדוף אחר האושר. ככל שהאדם שם לו את האושר למטרה הוא הופכו בהכרח למושא תשומת לבו. אולם בדיוק בשל כך הוא מסיח דעתו מן הסיבה לאושר , והאושר עצמו יתפוגג כלעומת שבא

ההבדל בין יעקב לעשו - עונג כמטרה או כתוצאה

28. בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק ל - לד

(ל) וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה כִּי עָיֵף אָנֹכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֱדוֹם: (לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כַיּוֹם אֶת בְּכֹרָתְךָ לִי:... (לד) וְיַעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה: ס

29. בראשית (פרשת וישלח) פרק לו פסוק ו - ז

(ו) וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת נָשָׁיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנֹתָיו וְאֵת כָּל נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת מִקְנֵהוּ וְאֶת כָּל בְּהֶמְתּוֹ וְאֵת כָּל קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו: (ז) כִּי הָיָה רְכוּשָׁם רָב מִשֶּׁבֶת יַחְדָּו וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לָשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם:

רש"י

(ז) ולא יכלה ארץ מגוריהם - להספיק מרעה לבהמות שלהם. ומדרש אגדה (פסוק ו) מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוב של גזירת (טו יג) כי גר יהיה זרעך, המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר. ומפני הבושה, שמכר בכורתו:

30. עין איה שבת פרק א פסקה כד

מדת הצדק העליון היא להתגלגל עם הברואים בכל צדדי האפשר אולי יכינו צעדיהם לדרך הטובה, ולפעמים יהי' העוני והרדיפות סיבת שפלות רוח האדם, ע"כ יהי' נוטה להרע לחבל ולהשחית. ולפעמים אמנם יהי' העוני והשפלות סבה לישר דרכיו ולהכניע רוחו אל הצדק והדרך הישרה. ולהיפך, השלוה והגדולה לפעמים ישפיעו על האדם או האומה כחות טובים לשפר מעשיהם ולהרחיב החכמה והמשרים, ולפעמים יהפכו לרועץ להגביר הגאוה והזדון.

נר חנוכה

31. שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעא סעיף ה

נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ.

32. שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעג סעיף א

אסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול, ואפי' לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור, אפי' תשמיש של קדושה, כגון ללמוד לאורה, אסור; ויש מי שמתיר בתשמיש של קדושה

33. **רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הלכה יד**
היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו, גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר +משלי ג'+ דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

34. **במדבר רבה (וילנא) (פרשת בהעלותך) פרשה טו סימן ב**
זה שאמר הכתוב ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לא בשביל שאני צריך לנרות הזהרתיך על הנרות אלא לזכותם ... תדע כשאדם בונה בית עושה לו חלונות צרות מבחוץ ורחבות מבפנים כדי שיהא האור נכנס מבחוץ ומאיר מבפנים ושלמה שבנה בית המקדש לא עשה כך אלא עשה חלונות צרות מבפנים ורחבות מבחוץ כדי שיהא האור יוצא מבהמ"ק ומאיר לחוץ

סיכום

מהתנהלות יעקב בשכם אנו למדים יסוד חשוב לחיים, אל תחפש מה עושה לך טוב אלא במה אתה יכול לעשות טוב. ההנאה לעולם אינה המטרה אלא היא תוצאה של עשייה חיובית למען הסביבה. הסביבה לא באה לשרת את האדם אלא האדם בא להיטיב עם הסביבה.
נר חנוכה מדליקו בטפח הסמוך לפתח מבחוץ משום שעיקר האור צריך להיות כלפי חוץ ולא כלפי פנים בדיוק כפי שהיה בבית המקדש שלא קיבל אור מבחוץ אלא הקרין את אורו החוצה.
שבת שלום וחנוכה שמחה.